

Herfst 2021

Gidsengids

IVN ENSCHEDE

INSTITUUT VOOR NATUUREDUCATIE

Nummer 258

BELEEF DE NATUUR!

Colofon

De Gidsengids van IVN Enschede verschijnt 4 x per jaar.
Voor meer informatie zie: www.ivn.nl/afdeling/enschede
en www.facebook.com/IVNEnschede

Redactie Gidsengids

* Celia Horst-Geijtenbeek
Burgemeester Stroinkstraat 375 - 7547 RH Enschede
tel. 053 434 36 48 - email: celia@jfhorst.nl
* Tineke Eitink-Doornhein

Website en Facebook

* Jan Willem Visschers
tel. 053 476 55 35 - email: jwvisschers@gmail.com
* Erika van Oldeneel - email: erika1961@hetnet.nl

Drukker

* Editoo B.V. te Arnhem
tel. 085 773 774 2 - www.editoo.nl

Lidmaatschap IVN

Aanmelden en opzeggen per email via secretariaat
Contributie per jaar leden € 24,00; huisgenoten € 6,00
Minimale jaarbijdrage donateurs is € 15,00.
IBAN: NL05 INGB 0000 8388 83 t.n.v. IVN afd. Enschede

Bestuur

Voorzitter

* Hanneke van Dorp
Wooldrikshoekweg 104
7535 DD Enschede
053-4780392
email: hanneke_van_dorp@planet.nl

Secretariaat

1e secretaris
* Nico van Diepen
Bouwhuishorst 23
7531 EZ Enschede
06-47270894
email: ivnenschedesecretariaat@gmail.com

2e secretaris

* Vacature

Penningmeester

* Dirk Nijenboer
Van Riebeekstraat 95
7535 ZJ Enschede
053-4311364
email: dendirk@home.nl

Algemeen bestuurslid

* Pim Bosman
Voortsweg 48
7523 CH Enschede
053-4322965
email: whbosman@hetnet.nl

Van harte welkom bij IVN Enschede

IVN, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, is een organisatie met ca. 180 afdelingen in Nederland en ca. 26.000 leden, waarvan ca. 8.000 actieve vrijwilligers. IVN heeft als doel mensen bij de natuur te betrekken en jong en oud laten beleven hoe leuk, leerzaam, gezond én belangrijk onze natuur is.

Onze afdeling IVN Enschede telt momenteel ruim 90 leden incl. huisgenootleden. Zij zetten zich in op het gebied van milieu, natuureducatie en duurzaamheid. Vooral door het stimuleren van natuurbeleving willen we onze liefde en kennis voor de natuur delen. Tevens organiseren we speciale bijeenkomsten voor onze leden en donateurs. Per kwartaal ontvangen zij het afdelingsblad de "Gidsengids".

Zin om vrijblijvend eens te komen kijken, mee te doen met onze activiteiten of lid worden? Dan kun je contact opnemen met ons secretariaat. Je bent van harte welkom!

Werkgroepen

- * Schoolwandelingen
- * Grijs, Groen en Gelukkig
- * Heemtuin
- * Vliegbasis Twenthe
- * Internationale School IST
- * IVN infokraam
- * PR & Communicatie
- * Publiekswandelingen

In dit nummer

3	Van de voorzitter
5	Zonnebaden en andere badrituelen
6	Excursie Vliegvelde Twente
8	De wreedaard en schoolwandelingen
9	Excursie De Weele
10	Leerlingen over het Aamsveen
12	Herfstgeuren, een gedicht
14	Kijk, daar vliegt een reiger!
15	Het geheim van de Herfstkring
16	Slakken, waar zijn ze eigenlijk goed voor?
17	Sombere Honingzwam, Reuzenzwam
18	IVN en de Open Monumentendag
19	Over een mol, een kikker en een vlier
20	Groot Brunink, speuren in de herfst
21	Spinnentelling en de Kruisspin
22	Agenda
23	Van de redactie

Cover: Huisjesslak - Celia Horst

Van de voorzitter

Een heel mooie nazomer veranderde in een mooie herfst. Ik vond het verbluffend hoe goed de natuur dat dit jaar getimed had. Nooit eerder was 21 september precies de dag dat ik terwijl ik buiten liep ineens dacht: nu is het herfst!

Langzaam begint het leven weer normaal te worden na anderhalf jaar van maatregelen die mee golfd en met de ernst van de pandemie. Ook deze IVN afdeling ontwaakt voorzichtig uit de verdoofde toestand waarin zij zich bevond: de eerste publiekswandelingen, bestuursvergaderingen in levende lijve en schoolwandelingen vinden weer plaats en de Landschapsgidsen Opleiding is van start gegaan.

Eindelijk staan er weer verslagen van activiteiten in deze Gidsengids! En extra leuk: reacties op de publiekswandelingen die zijn ingestuurd door deelnemers! Van Montessorischool, Het Zeggelt ontvingen we een stapeltje door de leerlingen geschreven en getekende verslagjes van de schoolwandeling die we vorig jaar augustus in het Aamsveen met ze hadden. Het heeft even geduurd voor die hun weg naar de redactie vonden, maar nu kunnen alle lezers mee genieten. Het is zo leuk om terug te zien hoe de kinderen die wandelingen beleven. Verder wat leuks over (zonne-)badende vogels, herfstige stukjes over paddenstoelen en spinnen en nog veel meer! Weer is het de redactie gelukt een heel mooi blad voor ons te maken!

In de vorige Gidsengids werden enkele oproepen gedaan voor een aantal functies binnen de afdeling waar we mensen voor zoeken. We zijn hoopvol gestemd dat we voor een deel van de opengevallen plekken iemand bereid vinden taken op zich te nemen. Met wie we daarover in overleg zijn over welke taken zal ik nog even voor me houden. Omdat we er echt nog niet uit zijn wil ik hier nog een keer een dringend beroep op jullie allemaal doen na te denken of het mogelijk is een taak op je te nemen. Het gaat over een post in het bestuur, bijvoorbeeld de vrijgekomen plek voor een tweede secretaris, een coördinator voor de schoolwandelingen, de redactie van de Gidsengids en ook de werkgroep PR kan versterking gebruiken.

Ik begrijp heel goed dat mensen niet te veel hooi op hun vork willen nemen en huiverig zijn voor te veel verplichtingen, maar juist dáárom zou het zo fijn zijn als zich nog enkele leden melden die een taak op zich willen nemen. Vele handen maken licht werk. Als we het werk verdelen over meer mensen en mensen elkaar kunnen vervangen, dan is het voor ieder minder werk en kan er gemakkelijker eens iemand een periode afwezig zijn.

Hanneke van Dorp

Foto Roy Egberink

Hooiwagen, een spinachtige, geen echte spin - Wim Pattu

ivn natuur
educatie
Enschede

Zonnebaden

Dat ook vogels houden van een zonnebad, lijkt me niet onlogisch, maar afgelopen voorjaar was ik getuige van een, voor mij althans, toch wel grappig ritueel en dan ook nog op vrij korte afstand: twee à drie meter.

Even vooraf, in het achterste zij-gedeelte van onze tuin bestaat de erfscheiding uit een oude muur van een loods die al geruime tijd geleden gesloopt is, maar de zijmuur is, op verzoek, deels blijven bestaan. In deze muur zit ook een kozijn met een raam, dat echter door de tand des tijds (een kleine 100 jaar) inmiddels wel “enigszins” was weggerot.

Afgelopen jaar heb ik dat kozijn en raamstijlen vervangen met wat restanten bouw hout, de sponninglatjes van de ruitjes waren wonder wel nog dusdanig van kwaliteit dat ik ze nog heb kunnen renoveren en hergebruiken, de ruitjes zelf waren kapot en gebarsten en deels geheel verdwenen. Het leek me niet zinvol die ruitjes te vervangen en heb dit opgelost door aan de achterkant een plaat watervast multiplex aan te brengen. Om de zaak wat te neppen heb ik die eerst “beschildert” met wolkenluchten en wat vogels in de verte, dit even als omschrijving van het decor (zie foto).

Op één van de wat schaarse ochtenden dit voorjaar dat je toch lekker buiten kon zitten, zaten we heerlijk in het zonnetje op ons achterterras toen er op een gegeven moment “Vrrruwwtt” een vogeltje op het kozijn landde en meteen weer weg spurtte. Ik dacht eerst nog dat mijn “-schilderij” zo goed was dat het vogeltje dacht er doorheen te kunnen vliegen... (wat een zelfoverschatting).

Nee, het beestje schrok zich gewoon rot dat wij daar zaten!!! Toch, na vrij korte tijd kwam het vogeltje, ik zag nu dat het een Koolmeesje was, weer aanvliegen en landde op de onderbalk van het kozijn, het had kennelijk de conclusie getrokken dat wij toch weinig gevaar uitstraalden. Het Koolmeesje spreidde z'n veren uit, de bek ging open en zat zo enige tijd heerlijk te zonnen.

Na een aantal minuten vertrok hij naar een waterstroompje in onze tuin, daar werd er flink gebadderd en, na in een boom de veren goed gepoetst te hebben, streek hij weer neer op het kozijn voor een zonnebad.

Deze hele procedure herhaalde zich een aantal keren, waardoor ik intussen alle gelegenheid kreeg om binnen m'n fototoestelletje op te halen en het tafereel rustig en van dichtbij kon vastleggen. Voor ons was het toch een bijzondere, langdurige ervaring.

Nog even een zijsprong; in de laatste Zomer Gidsengids stond een artikeltje van Nico over de Gierzwaluwen, dit sprak mij zo aan, vooral ook de verklaring van de naam GIERzwaluw. Elk jaar, tussen mei en augustus, als ik in m'n tuin zit, giert er wel een groepje boven mijn hoofd, prachtige vogels. Ik besloot meteen de komende periode enkele, het zijn n.l. koloniebroeders, nestkasten te bouwen. Ik heb er nu twee gemaakt, voor de kenner respectievelijk de belangstellende: 1 x model Zeist I en 1 x model Zeist II, ik moet ze nog ophangen aan onze vrij hoge gevel onder de goot, maar dat heeft nog even tijd, want de Gierzwaluwen zijn de komende maanden lekker aan het zonnebaden in Afrika.

Pim Bosman

Badrituelen

Gespetter, een zandbad, zonnebaden...

Fantastisch om naar te kijken natuurlijk. Maar wat is het nut van al dat gebadder? Voor vogels is het van levensbelang dat zij hun verenpak in topconditie houden. Dus wordt het oude vet en vuil er met zandbadjes afgeschuurd, spoelen ze hun verenkleed zorgvuldig schoon in het water om het vervolgens weer goed in te vetten met vet uit de vetklier die net boven hun staart zit. Zo is hun verenpak weer waterafstotend en daarmee ook weer goed geïsoleerd.

Tussen die veren wordt het lekker warm. En dat is voor de vogel natuurlijk heel fijn, maar er zijn altijd van die akelige kleine kriebelbeestjes die daar graag van mee profiteren. Ze verschuilen zich tussen de veren en donsveertjes van de vogel en voeden zich met huidschilfers en bloed. Een bekend voorbeeld voor de kippenhouders onder ons is de bloedluis. Maar ook teken en mijten, luisvliegen en ander gespuis maken dat de vogel zich niet lekkerder gaat voelen en zelfs ziek kan worden. En dat is de reden dat vogels een zonnebad nemen. Lekker de vleugels gespreid, veertjes uitgezet, warm en droog worden in het zonnetje. Want warm vinden die kriebelbeestjes wél fijn, maar droog, daar kunnen ze niet goed tegen!

Celia Horst

Ontvangen impressie Vliegveld Twenthe

Hierbij stuur ik een fotocollage van de wandeling afgelopen vrijdag 20 augustus op het Vliegveld.

Het was wat mij betreft een prima wandeling waarin ik langs plekjes gekomen ben die ik zelf niet eerder had ontdekt. Ook de uitleg was goed en er werd voldoende tijd gegeven om alles te bekijken.

Wellicht had er nog wat meer achtergrondinformatie gegeven kunnen worden over het beheer, maar ik begreep dat dit nu ook nog niet allemaal even duidelijk is.

Bedankt voor deze wandeling en wellicht tot een volgende keer.
Met vriendelijke groet, Chantal ter Steege

Wat maakt voormalig vliegveld Twenthe nu tot een uniek natuurgebied?

“De afwisseling tussen hoog en laag, nat en droog, open vlaktes en dichte bossen maakt dat er veel bijzondere soorten op een klein stuk leven. Zo telt het gebied twaalf vleermuissoorten, waaronder de Brandts vleermuis, Bechsteins vleermuis en Vale vleermuis, een voor ons land unieke combinatie. Het gebied kent bovendien een uniek beekstelsel en een rijke historie, met tekenen van de tweede wereldoorlog nog duidelijk zichtbaar in het landschap.”

Bron Landschap Overijssel

Overstekende larve van de Grote spinnende watertor. Of, zoals Nico hem noemt, de "super-wreedaard".

De wreedaard...

Voor de slootjesdagen moest ik materiaal brengen naar een school op Deppenbroek. Ik adviseerde ze om naar een overloopvijver van de Roombeek te gaan, op de hoek van de Oldenzaalsestraat en de Potsweg.

Daar haalde ik de volgende dag het materiaal op om het naar een school in Glanerbrug te brengen. Ik had dus de gelegenheid de kinderen 'aan het werk' te zien met schepnetjes, waterbak, loeppotjes. En dat deed me heel erg denken aan mijn jeugdijaren...

Samen met mijn broer kikkervisjes, stekelbaarsjes, torretjes vangen met een schepnet van een oude nylonkous en ijzerdraad aan een stok. We bewaarden de 'oogst' in een grote weckfles om alles goed te bekijken. Op een dag hadden we een garnaalachtig beestje gevangen. De volgende morgen bleek die als enige overgebleven in de pot. De rest was weg, opgegeten door dat rare beest, dat we daarom wreedaard doopten. Via mijn oudste broer kwamen we er achter dat de wreedaard de larve was van de geelgerande watertor, een beestje dat we wél kenden. We kenden ook wel het verschijnsel gedaanteverwisseling: rups/vlinder, made/vlieg, engerling/kever. Maar toen realiseerden wij ons dat ook bij waterinsecten gedaanteverwisseling plaats vindt.

Het verhaal heeft een vervolg. Begin juli kampeerden mijn vrouw en ik in Noord-Groningen. Op 5 juli 's middags fietsten wij over een weggetje in Houwerzijl, toen wij een beest de weg zagen oversteken. Zie foto. (Ik heb ook een filmpje gemaakt dat hopelijk een plaatsje kan vinden op onze IVN-website).

Het dier was zo'n zeven centimeter lang en hobbelde over de weg. Toen ik het naar de kant probeerde te helpen, gedroeg het zich vrij agressief, of misschien ook wel defensief. Nader onderzoek wees uit dat het de larve was van een Grote Spinnende Watertor. Deze larve leeft in het water en komt alleen aan land om een holletje te zoeken om zich te verpoppen. Toeval dat we hem/haar aantraffen, dus. Wikipedia zegt: "De larve is een vraatzuchtige rover die gespecialiseerd is in het eten van slakken. Ook andere prooien worden buitgemaakt, zoals kikkervisjes en zelfs kleine watersalamanders." Kortom: een super-wreedaard.

Nico van Diepen

Schoolwandelingen

De schoolwandelingen van IVN Enschede zijn na een lange tijd stil te hebben gelegen eindelijk weer van start gegaan. Vanwege werkzaamheden zijn we niet naar het Aamsveen gegaan. Omdat de voorjaarsactiviteit in het Groot Brunink al twee jaar op rij niet door heeft kunnen gaan vanwege corona, hebben we van de gelegenheid gebruik gemaakt om nu dit gebied te laten zien. Alle zeven klassen die zich op hadden gegeven voor de Aamsveenwandelingen, hebben we inmiddels in het Groot Brunink mogen ontvangen.

Het was even puzzelen om het rooster compleet te krijgen, maar met grotere groepen en een aantal reserves is het toch gelukt. Het was bijzonder om deze wandeling in deze tijd van het jaar te wandelen, de mooie voorjaarsbloeiers allang uitgebloeid, in plaats daarvan de eerste tekenen van de herfst, met onder andere prachtige elfenbankjes. De kinderen leren tijdens deze activiteit over verschillende kringlopen in de natuur, hoe de natuur ervoor zorgt dat alles kan leven en dat thema kan gelukkig in ieder jaargetijde. Tijdens een gezellige vergadering hebben we terug kunnen blikken op een geslaagde activiteit in het Groot Brunink, zijn er aanvullingen gegeven voor de handleiding die dit voorjaar vernieuwd is, en hebben we vooruit gekeken op de najaarsactiviteit in het Abraham Ledeborpark.

Op het moment van schrijven zijn we net klaar met alle voorbereidingen van de najaarsactiviteit. Regi Regenworm is nog druk bezig gegaan te graven in het wormenhotel, om de kinderen te laten zien wat hij doet onder de grond. Het inroosteren van de elf klassen die zich hebben opgegeven is krap aan gelukt, daarom is er bewust voor gekozen om dit jaar geen extra klassen te werven, wat in voorgaande jaren vaak resulteerde in een verdubbeling van het aantal opgaves. Tijdens de wandeling laten de gidsen zien hoe de dieren zich in de herfst voorbereiden op de kortere en koudere dagen van de winter, zo leggen Eeko de Eekhoorn en Viktor Veldmuis een wintervoorraad aan en drinkt Vera Vlinder met haar roltong haar buik vol voor een winterslaap.

Het zou mooi zijn als de werkgroep schoolwandelingen zich kan uitbreiden, zodat we weer meer schoolklassen kunnen ontvangen. Lijkt het je leuk om met kinderen de natuur in te gaan, wandel dan gerust een keer met één van de gidsen mee. Neem daarvoor contact met mij op via: email b.la-graauw@wageler.nl of 06-28354110. Barbera Lagraauw

Samen met Bertus op zoek naar rupsen in de moestuin

Wandelaars over IVN excursie De Weele

Onderstaande feedback en foto's ontvingen we van mensen die meewandelden met onze bekende en zeer geliefde publiekswandeling over Landgoed De Weele. Deze keer georganiseerd op 9 september jl. en begeleid door onze gidsen: Henk Kaspers, Chris Eijkholt en Jacques Simon.

Foto Pauline van der Hoek

"Mooie wandeling de Weele o.l.v Jacques Simons... Pauline van der Hoek (+ foto's)"

"Wij vonden het allebei zeer interessant en heel onderhoudend. Henk (red.:Kaspers) wist heel veel over de bewoners en de geschiedenis van de Weele te vertellen, zeer interessant dus. Ik heb een paar foto's gemaakt, een van de mooiste stuur ik mee als bijlage. Mocht je er nog meer willen, dan hoor ik het wel. De gift is overgemaakt o.v.v. "gift excursie de Weele" Erna en Jan Muijs (+ foto)"

"Het was echt genieten, afgelopen dinsdag. Ik heb deze middag veel geleerd. Drie leiders en drie aspirant- cursisten. Die leiders zijn een vat vol kennis over de buurt, over de natuur, over de aanwezige dieren, over de bewoners van de landgoederen. Prachtig. Mari Berens (LGO-cursist)"

Hartelijke dank voor alle inzendingen.

Foto Jan Muijs

Foto Pauline van der Hoek

Leerlingen over Aamsveen wandelingen

Gids Janneke stuurde de redactie een aantal reacties van leerlingen van Het Zeggelt locatie Meeuwenstraat, bovenbouw (6, 7 en 8) met juf Nicole, die vorig jaar hebben meegelopen met de schoolwandelingen op het Aamsveen.

“Het was best raar om daar te staan, op die plek liepen toen ook die kinderen, maar goed, ander onderwerp. We mochten in een hele hoge toren staan om al het mooie veen te bekijken. En we konden zelfs Duitsland zien, maar genoeg gebabbeld, je moet er zelf maar een keer naar toe .. TE END”

“Het Aamsveen ligt rechts naar Enschede onder Glanerbrug, bij de Aamsveeweg. Op de heenweg had ik er al zin in. Toen we er waren wachtten er 5 gidsen ons op. Ik was als een laatste aan de beurt, meteen op het begin ging die vrouw over turf vertellen, dat ze het in de kachel deden en moesten uitgraven.

Toen we verder liepen ging ze nog wat vertellen over de paddenstoelen. Dat het de opruimers van het bos waren enzo. Toen ging ze ons iets vertellen over de Dosera !! Een heel klein vleesetend plantje. Dat heel erg aan je vingers bleef plakken. Toen gingen we door een heel dicht gegroeid pad. Met allemaal adelaarsvarens. Op het midden van het pad had je een heel mooi uitzicht. Onderweg naar de gluunplaats zagen we een klein padje. In “het bos aangekomen zagen we waar een ree zijn gewei heeft ..”

“We hebben 2 kluunplaatsen gezien. De eerste was goed onderhouden en er stonden twee klompen bij die vastgemaakt waren op 2 plankjes. Die klompen waren er om de turf die er vroeger op lag aan te stampen en dan kon er nieuwe turf van gemaakt worden. En Ties had geld gevonden op deze kluunplaats.

De tweede kluunplaats was bedekt met bladeren en was moeilijk te zien. We hebben ook een dood kikkertje gezien die lag in een poeltje en in dat poeltje zat ook de zonnedauw. De zonnedauw is een vleesetend plantje die leeft van vliegjes en staat vaak op natte grond. Aan het begin van de tocht moesten we door een soort oerwoudje van varens ..”

“Hoi, ik was woensdag met een paar kinderen van mijn klas naar het Aamsveen en het was heel leuk. We kwamen een wespenspin tegen en we moesten turf vasthouden en zelfs op klompen. Maar niet zomaar klompen, klompen met platen er onder die gebruikten ze vroeger om het water uit de turf te halen, maar wat nog ergens is dat kinderen erop moesten lopen op die klompen. Het was heel zwaar en vermoeiend..”

“... in en toen we daar uit kwamen gingen we naar een plek waar je turf kon zien. Toen hebben we heel lang gewandeld en toen gingen we naar die kluunplaats en daarna naar een uitkijktoren. Toen konden we heel ver kijken. Toen gingen we weer terug en toen weer met de auto naar school.”

“... en waarom wilde zwijnen overal stenen neer leggen (maar dat ben ik vergeten). Op de gluunplaats ging de gids ons wat vertellen over waarom de gluunplaats er was en hoe ze het gebruiken (de gluunplaats is er om turf uit te wringen, door met een paard met klompen er op te gaan lopen. En toen bleek het al heel laat te zijn en renden we terug, stapten in de auto en reden weg..EINDE”

“We hadden een aardige gids en vertelde ons veel. Ze vertelde veel over turf en liet het veenmos zien. Als je in het veenmos kneep, kwam er veel water uit. De gids nam ons mee naar een stukje bos waar zij zelf met een snoeischaar een weggetje hadden

uitgeknipt. Het was er heel dicht begroeit. Er waren allemaal verschillende varens en andere planten. Ik bleef er vooral aan haken met mijn haar.

Aan het einde van het kleine oerwoud liet de gids nog een mooie open plek zien. Daar kon je goed het Aamsveengebied zien. Het was heel mooi. Toen moesten we weer terug door het oerwoud ...”

“Op de heenweg zagen we ook nog een dode kikker .. bleeeeeehh. Wat wel heel grappig was, dat als je hard op de grond stampt dat een ander dan die trilling kon voelen.. heel raar. Ook zag je veel mooie bomen, planten, bloemen en dieren. We hadden ook ene kikkertje gevangen. Oeps, nee, een pad. Toen we terugliepen gingen we nog in een uitkijktoren, daar was een mooi uitzicht. HET WAS HEEL LEUK.”

Onderzoek effect van droge zomers in het Aamsveen

De laatste jaren hebben we steeds meer te maken met droge en hete zomers.

Wat dat voor gevolgen heeft voor natte gebieden zoals bijvoorbeeld "ons" mooie Aamsveen is onderzocht door Lissa Goossens, masterstudente Water Management (TU Delft). Ze deed dit onderzoek in het Aamsveen in opdracht van Advies & Ingenieursbureau TAUW en Landschap Overijssel. Ze heeft het effect in beeld gebracht van de afgelopen droge zomers (2018, 2019, 2020) op de vegetatie in de laggzone. Naast de zorgelijke ontwikkelingen ontdekte ze ook iets wat hoopvol doet stemmen.

Nieuwsgierig geworden?

Hier lees je meer: www.overijssel.nl/@229693/onderzoek-effect-droge-zomers-aamsveen

Herfstgeuren

Een fluitende wind en
gekraak van takken.
Dwarrelbladeren weven
bronskleurige tapijten.

Geknakte rietstengels langs
de modderige sloot.
Een lichte nevel
klam en vochtig.

Glijvlucht over
glibberige grond
door geelgroene
bruine bladmoes.

Overal geflierefluit van jewelst

Grauwe ganzen gakken.
Klapwiekende dansers
in V-formatie,
vliegen allen zuidwaarts
naar de horizon.

Een achtergebleven lijster
hangt dood in een struik,
een buizerd loert ernaar
op zijn veel te dunne tak.

Rim Sartori, Nederlands schrijfster en dichteres

Herfstkleuren - Roy Egberink

De blauwe reiger op deze prachtige foto is vastgelegd door Michiel Deiman. Op de volgende pagina's vertelt Nico meer over deze reiger en zijn soortgenoten. De reigers (Ardeidae) zijn een familie van vogels uit de orde van roeipotigen. De familie telt wereldwijd bijna 70 soorten!

"Kijk, daar vliegt een reiger!"

Vrijwel altijd zal dat dan een blauwe reiger zijn. Het is veruit de talrijkste van de tien reigersoorten die in Nederland gezien worden. Op volgorde van voorkomen zijn dat na de blauwe reiger, de purperreiger, de roerdomp, de grote zil-verreiger, de kleine zilverreiger, de woudaap en de kwak. Daarnaast worden zeer sporadisch de koereiger, de ralreiger en de groene reiger in Nederland waargenomen.

Blauwe reiger - Michiel Deiman

De **blauwe reiger** is een standvogel die oorspronkelijk een schuwe moerasvogel was. Tegenwoordig is het een opportunist, die overal te zien is waar een beetje water is, niet alleen op het platteland maar ook in de stad (denk aan de bekende Febo-reiger).

Alle reigers hebben een lange nek, die je echter alleen ziet als ze actief jagen. In rust lijken ze met hun ingetrokken nek en opgetrokken schouders op een kleumend oud mannetje. Ook in de vlucht hebben alle reigers hun nek ingetrokken. Kenmerkend zijn verder hun ver naar achter uitstekende poten en kalme vleugelslag. En als ze dan ook nog hun schrille roep laten horen, dan weet je zeker: "Kijk, daar vliegt een reiger."

Blauwe reigers broeden in kolonies in bomen. Als jochie kon ik dat nauwelijks geloven. Ik kende ze alleen als ze door sloten waadden, op zoek naar visjes of kikkers. Of statig stappend over de weilanden, loerend op een muis of mol. Het beeld van die vogel, met zijn lange poten, boven in een boom, wilde er bij mij niet in. En inderdaad, ze broeden in hoge bomen, maar het ziet er altijd wat stuntelig uit. In Enschede ken ik twee kleine kolonies. Een zit er al heel lang in het voormalige waterwingebied aan de Weerseloseweg (het Vitens-terrein) Het tweede bevindt zich sinds twee jaar op het UT-terrein. Zij broeden daar in hoge dennen. De nesten zijn nauwelijks te zien, maar de jongen laten zich goed horen. En onder de boom zijn de sporen ook goed te zien. Ze doen hun naam eer aan: ze ... als een reiger. In Nederland zijn naar schatting 12000 broedparen.

Purperreigers broeden vooral voor in de natte veengebieden van het westen van het land en in de kop van Overijssel. Het aantal broedparen is ongeveer 1000. 's Winters trekt deze reiger weg naar Afrika, ten zuiden van de Sahara. Vrijwel alle waarnemingen in Overijssel komen uit de Weerribben en omgeving maar op 14 augustus is er een waargenomen in het Haaksbergerveen.

Ook de **roerdomp** is een vogel van de laagveengebieden. Deze reiger heeft goede schutkleuren, waardoor hij nauwelijks opvalt in het riet. Bij gevaar richt hij zich rechtop, kop ook gestrekt omhoog. Door de verentekening is hij dan nauwelijks te detecteren. Inventarisatie van roerdompen gebeurt dan ook voornamelijk aan de hand van de karakteristieke geluiden, die hij voortbrengt. Met name het 'hoempen' is heel kenmerkend en onmiskenbaar. Het aantal broedgevallen is ongeveer 500 en er zijn 1000 wintergasten en een paar honderd doortrekkers. In de winter wordt de roerdomp regelmatig gezien in het Kristalbad en op 4 juni, dus in de broedtijd, is hij gehoord in de Engbertsdijkvenen. Misschien komt het nog eens tot broeden in Twente.

Roerdomp - Pixabay

De **grote zilverreiger** is een grote witte reiger. In Nederland is één grote broedkolonie, in de Oostvaardersplassen. Verder komen er verspreid kleine kolonies voor. Totaal zijn er ongeveer 300 broedparen. 's Winters zijn er veel meer exemplaren. Naar schatting zijn er wel 9000 tot 10000 overwinteraars, die verspreid voorkomen door het hele land. Op 15 augustus zag ik er een langs de A35. En in het overstromingsgebied Woolde in Hengelo, waar de A35 samengevoegd wordt met de A1, aan de rechterkant, zie je de hele winter wel een paar exemplaren.

Grote zilverreiger - Pixabay

De grootste kans een **kleine zilverreiger** te treffen, heb je in Zeeland of op de wadden. Nederland is de noordgrens van zijn broedgebied. Er zijn nu nog zo'n 75 broedparen, maar dat aantal zit in de lift. Veel Overijsselse waarnemingen komen uit Zwolle, Kampen of de Weerribben, maar ook sporadisch uit Engbertsdijkerven en op 8 augustus is een overvliegend exemplaar gezien op de telpost Oelermars in Losser.

De **woudaap** is de volgende op het lijstje. Dit kleine reiger-tje leidt een verborgen bestaan in dichte riet-, lissen- en lisdoddenvegetaties. In Nederland zijn de aantallen schrikbarend gedaald, maar sinds 1990 ongeveer stabiel, op een 30, 40 broedparen. Hij staat daarmee op de rode lijst van ernstig bedreigde soorten. In mei is hij een aantal dagen achter elkaar gehoord en gezien in het Kristalbad, dus mogen we ook hoop koesteren op een broedgeval daar.

De **kwak** leeft het liefst in grote moerassen. Nederland is de noordgrens van zijn verspreidingsgebied. Het aantal broedparen is gering, 30-35. De meeste kans om een kwak te zien is gek genoeg in de buurt van Amsterdam en Rotterdam. Het betreft dan vaak (nakomelingen van) ontsnapte exemplaren uit Artis, Blijdorp, Avifauna. Op 6 juli is er een gezien bij Zonnebeek, en op 2 april is er een geluidsopteking gemaakt van een kwak vlak bij de ganzenvijver aan de Buurserstraat.

De **koereiger** is de reiger die het minst gebonden is aan water. Hij is te vinden in de buurt van grazend vee en soms ook op de rug van schaap of koe. Hij eet dan de insecten die opgeschrikt worden door het vee. In Nederland zijn een paar onsuccesvolle broedgevallen geweest. De Overijsselse waarnemingen dit jaar zijn alle uit de kop van Overijssel.

Koereiger - Pixabay

De **ralreiger** wordt af en toe in Nederland waargenomen, en dan vaak in het veengebied ten noorden van Amsterdam. Er zijn geen waarnemingen in onze regio bekend.

Tenslotte de groene reiger. Deze reiger heeft zijn verspreidingsgebied in Noord en Midden-Amerika. Op 27 juli schijnen er twee gezien te zijn in Groningen. De grootste kans om deze reiger in ons land te zien heb je echter in de Caraïbische delen van Nederland.

Nico van Diepen

Attributen voor de herfstkring

Het geheim van de Herfstkring

Vacature Natuureducatie voor kleuters

We zoeken enthousiaste mensen die het leuk vinden om een natuuractiviteit in de herfst te begeleiden voor de kleuters van het basisonderwijs. Voor nu voor het lopende seizoen tot begin november voor de maandagochtend en woensdagochtend.

Hoe ziet je ochtend er uit

In de ochtend kom je naar het Abraham Ledebouerpark. Om 9:00 ontvang je de eerste groep kleuters bij de ingang van het park. Je enthousiasmeert de kleuters, vraagt ze of ze wel eens een paddenstoel hebben gezien en of ze kunnen vertellen hoe die eruitziet.

Vervolgens neem je de kinderen mee het bos in, daar staan de spullen voor de activiteit al klaar. Je leest het verhaal: 'Het geheim van de Herfstkring' voor aan de kinderen, waarna je uitleg geeft aan kinderen, ouders en leerkracht over de activiteit. De ouders gaan dan zelf met de kinderen aan de slag. Jij blijft nog even kijken of alles soepel verloopt en er geen vragen zijn. Dan neem je afscheid van de leerkracht en kom je terug naar het bezoekerscentrum Lammerinkswönnener voor een kopje koffie/thee.

Na afloop van de activiteit controleer je of alle spullen in orde zijn en op de goede plek staan voor ontvangst van de volgende groep. Om 10.15 uur sta je weer klaar om de volgende groep te ontvangen, dit is ook de laatste groep van de ochtend. Daarna heb je vast met plezier gewerkt en ga je met een voldaan gevoel weer naar huis.

Je mag altijd even te komen kijken hoe zo'n ochtend eruit ziet. Barbera Lagraauw geeft je graag informatie over deze leuke activiteit via email: b.lagraauw@wageler.nl of mobiel: 06-28354110.

Barbera met kleuters op weg naar de spelletjes van de Herfstkring

Slakken, waar zijn ze eigenlijk goed voor?

Wat een verademing deze zomer! Eindelijk weer eens wat meer regen. Dit groeiseizoen in de moestuin heb ik dan ook heel wat minder hoeven sproeien dan de laatste paar jaar. Dat was wel fijn! Maar toen was daar opeens een nieuwe uitdaging: slakken! En niet een paar... nee, ze leken wel avond na avond grootse feesten te organiseren waar ze al hun vrienden en familie en vage kennissen voor uitnodigden. Nu ben ik echt niet te beroerd om te delen van alle rijkdom die ons is toebedeeld, maar dit werd me toch echt wel een beetje te gortig! Plantte ik overdag jonge plantjes uit in mijn moestuin, de volgende morgen waren er hooguit nog wat afgegeten restanten waar te nemen. Het was om te huilen!!! Het viel me op dat het vooral de naaktslakken waren die compleet los gingen op al het verse jonge groen. De huisjesslakken waren er ook, maar in veel minder grote aantallen. En ze leken ook niet zo vraatzuchtig te zijn als hun dakloze soortgenoten... Ik heb me vaak afgevraagd wat nu eigenlijk het nut is van die naaktslakken. Juist ook omdat ik zoveel schade had in mijn tuin. Dus verdiepte ik me maar weer eens in het leven van de slak.

Wist je dat: één slak per jaar 600 eitjes kan produceren. En daar hebben ze geen andere slak voor nodig, want de meeste slakken zijn tweeslachtig. Die eitjes worden vervolgens in groepjes van 15 tot 50 stuks in de bodem of onder plantenafval gelegd en komen uit als het warm en vochtig is. Tijdens natte zomers kunnen er makkelijk 3 of 4 generaties slakken zijn. Nou, dat is zeker gelukt deze zomer! De omstandigheden waren fantastisch! Die eitjes zien er trouwens bijzonder mooi uit: het zijn net hele kleine geleidelijke balletjes. Ik heb ze gezien van helder doorzichtig tot naar het goudgelig toe.

Verder zijn slakken vooral de grote opruimers in de natuur. Het voedsel van de slak bestaat voor een groot deel uit dode bladeren, maar helaas hebben ze een grotere voorkeur voor vers groen. (zoals bijvoorbeeld mijn sla-plantjes en mijn Dahlia's). Ook dode dieren als regenwormen en andere slakken worden gegeten. Daarnaast zijn de slakken op hun beurt weer voedsel voor vogels, kikkers, padden en egels in de tuin. Al lijken mijn kippen geen naaktslakken te lusten. Die houden het liever bij een dikke vette engerling die ze naar boven weten te harken.

Celia Horst

Ondanks de slakkenplaag die het moestuinieren deze zomer niet leuker maakte, toch een rijke oogst!

Op radio gehoord in Vroege Vogels

In een column van Elfie Tromp op 12 september 2021

"De helft van zijn botersla was weggevreten door de slakken. 'Wat zonde,' zei ik. Hij haalde zijn schouders op. 'Dat is het belastingtarief van de aarde,' zei hij.

De ene tuinder probeert tegen beter weten in het verhaal van de natuur te veranderen, de ander weet dat hijzelf slechts een deel van het verhaal is."

De Sombere Honingzwam

Heb je ze gezien op de achterkant van deze Gidsengids? Wat kennen we in Nederland toch een hoop paddestoelen. Eetbaar, uiterst giftig en alles daar tussenin. Sommigen algemeen voorkomend, anderen zeer zeldzaam. Bijzondere kleuren en vormen. Maar ook soms met bijzondere namen. Onderaan die pagina staan twee foto's van de "Sombere honingzwam" (*Armillaria ostoyae*).

De naam wekte mijn nieuwsgierigheid op. Want vanwaar dat sombere? Na wat onderzoek op internet en in de boeken in mijn kast heb ik het volgende ontdekt:

De Sombere honingzwam komt uit een grotere familie van Plaatjeszwammen die vaak in bundels groeien. In Nederland komen 5 soorten van het geslacht *Armillaria* voor. De 3 meest algemene soorten zijn de Echte honingzwam, de Sombere honingzwam en de Knolhoningzwam. Het verschil tussen de Sombere honingzwam en de Knolhoningzwam en de Echte honingzwam zit in de donkere vlokjes/schubjes op de ringen en de steel. Die donkere vlokjes, daaraan dankt hij dan ook de aanduiding "somer".

De Sombere honingzwam kun je vinden op de stam, aan de basis en op wortels en stronken van loof- en naaldbomen op zure zandgrond. Honingzwammen kunnen massaal voorkomen. Het mycelium kan een enorm netwerk vormen en honderden jaren oud worden. Op de website van Vroege Vogels las ik het volgende:

"In april 2000 werd in het Malheur National Forest in de Amerikaanse staat Oregon een sombere honingzwam ontdekt van naar schatting 2400 jaar oud met een ondergrondse mycelium oppervlakte van 8,9 km². Daarmee is deze schimmel het grootste organisme ter wereld. Ook in het Zwitsers Nationaal Park in de streek Engadin komt deze schimmel met een grote omvang voor. Hier is de schimmel ongeveer duizend jaar oud en ongeveer 800 meter lang en 500 meter breed."

Dat verwacht je niet als je zo naar de achterpagina van deze Gidsengids kijkt; dat er achter zo'n paddestoel zo'n verhaal kan zitten. Bijzonder indrukwekkend!

Celia Horst

Reuzenzwam

Eind september maakte ik met een vriendin een herfstwandeling rond de Lange Duinen bij Soest-Zuid. Toen we weer richting station liepen werden we blij verrast door deze reuzenzwam. En ik wil hem graag met jullie delen.

Zo groot heb ik hem nog nooit gezien. Wat is hij prachtig en helemaal gaaf en "vers". Hij stond zomaar te pronken aan de kant van de weg in een villawijk. Een waar kunstwerk van de natuur.. en een kadootje voor ons aan het einde van een mooie wandeling.

Tineke Eitink

De reuzenzwam (*Meripilus giganteus*) saprofyte, parasiterende schimmel, met een groot vruchtlichaam van 50 tot 200 cm. doorsnede, bestaande uit vele platte, halfronde tot waaivormige hoeden uit een centrale knol groeien. Elke hoed heeft een doorsnede van 20 tot 80 cm. en een breedte van 10 tot 30 cm. De bovenzijde is aanvankelijk bleek- tot kastanjebruin, maar wordt donkerroodbruin naarmate de hoed ouder wordt. [Info Wikipedia]. Het is er een uit de categorie "steeltjeszwammen": de basidiomyceten. Dat betekent dat de sporen op "steeltjes staan". Dat kun je met het blote oog niet zien. Wat we wel kunnen zien zijn de buisjes/poriën/ gaatjes waarin de sporen zitten. Deze parasiet veroorzaakt witrot. Hij vestigt zich op een verzwakte boom, valt hem aan en als de boom bezweken (wat heel snel kan gaan) is ruimt de zwam hem op. Je treft hem dus aan op zowel levende bomen als op stronken. Dus hij is zowel vijand als vuilnisman! [Info Lidy Vrijheid].

IVN Enschede goed vertegenwoordigd op Open Monumentendag

Op zondag 12 september werd de landelijke Open Monumentendag weer gehouden. Dit jaar was IVN Enschede zowel bij de Wissinksmöl als het Abraham Ledeborpark te vinden, waarvoor Jan Willem Visschers dagen van te voren weer alle spullen verzamelde.

Bij de molen informeerden Jan Willem, Louis Knuppel en Annemarie Steffens de bezoekers over het IVN. Er was een leuke uitdaging voor de bezoekers gecreëerd. Men kon het juiste naamkaartje bij het betreffende plantje zoeken. Daarvoor waren er vaasjes met plantjes neergezet in een boomstammetje en labeltjes met plantennamen gemaakt. Deze moest men bij elkaar zoeken. Een prachtig voorbeeld van creatieve natuureducatie. Op de volgende pagina kun je zien hoe het eruit zag.

Ook konden de kinderen een schelp of steen uitzoeken. Bij de IVN kraam in het Ledeborpark waren Jeanette Eisma, Ineke Muijser en Janneke Wiggers paraat en gaven Hanneke en Ietje Bijvank rondleidingen in de Heemtuin. Beide kramen zagen er zeer verzorgd uit, zo ook de prachtige boeketten van de hand van Hanneke en Frieda.

Tineke Eitink

Bij de Heemtuin was de IVN kraam duidelijk te herkennen.

Hanneke toont het vlasbekje in de Heemtuin

De IVN kraam bij de Wissinksmöl werd druk bezocht.

Trouwe bezoekers..

Foto's Lidy Vrijheid en Tineke Eitink

Over een mol, een kikker en een vlier

Na een hele poos niet te hebben gewandeld met de schoolklassen van Enschede, konden we in september dan gelukkig toch weer van start. Door werkzaamheden in het Aamsveen konden we daar deze keer helaas niet terecht. (Op de pagina's 10 en 11 kun je zien wat we vorig jaar nog voor ontdekkingen hebben gedaan toen het nog wel mogelijk was om met de kinderen naar het Aamsveen te gaan). Daarom moesten we deze keer met de bovenbouwers van de basisschool op avontuur in het Groot Brunink. Ook leuk om eens in een andere tijd van het jaar de boel daar te verkennen! Normaal bekijken we daar in het voorjaar bijvoorbeeld altijd de bloemen van het Groot Hoefblad, nu konden we ons verwonderen over de enorme bladeren van deze plant.

Bij het voorlopen kwamen we langs het pad een mol tegen die bovengronds aan het rondscharrelen was. We hadden er zo onze twijfels over of dit nu wel zo'n gezond exemplaar was. Zo'n bovengronds actieve mol is toch wel een beetje bijzonder... Later, tijdens de schoolwandelingen werden onze vermoedens bevestigd; meneer Mol was inmiddels niet meer aan het scharrelen, maar lag dood op de plek waar we hem eerder hadden aangetroffen...

Terwijl ik met "mijn" groepje meiden net de bijzonderheden van het zevenblad en de brandnetels had bekeken, kwam een ander groepje ons tegemoet: "er ligt daar een hele grote dode kikker en al zijn ingewanden liggen er uit!" Nou, dat moest natuurlijk ontdekt worden. We kwamen er al snel achter dat deze kikker eigenlijk een pad was. Mooi om zo samen de verschillen te bespreken tussen kikker en pad; hun huid, poten, leefomgeving, dril. Ze vonden het machtig interessant. En ondanks de onsmakelijke uitstraling van deze pad, gingen de meegebrachte boterhammen er met smaak in terwijl we verder liepen. Het was een stoer groepje, deze meiden.

Bij de grondboor moesten we even wachten. Een mooi moment om de rugtas eens even uit te pakken. Dat blijft toch altijd iets spannends: zo'n Gidsentas... Ik had uit mijn tuin wat takken van de vlier mee gebracht. We ontdekten samen dat de vlier niet zoals een boom een sterke binnenkant heeft die hem helpt stormen te doorstaan. Ieder kreeg een kort stukje van de vliertak en met behulp van schroef en spijker werd het merg er uit gepulkt en ontstond er een soort kraal die aan een touwtje werd geregen en om pols of hals werd geknoopt. Zomaar een zelfgemaakt sieraad uit de natuur. Dat vonden ze leuk! Het aanbod om de rest van

de takken mee naar school te nemen zodat ze daar aan hun klasgenoten konden laten zien hoe je zo iets kunt maken, werd dan ook met beide handen aangegrepen. Met daarbij de tip dat je zo ook een natuurlijk rietje kunt maken of een blaaspijpje of sleutelhanger. Want ja, een sieraad vinden jongens niet altijd even cool!

Wat was het weer heerlijk om zo samen met een groep kinderen de natuur te ontdekken. Hoe mooi alles in elkaar steekt. De kringlopen te ontdekken en herkennen. Te voelen, ruiken en luisteren. De verwondering te zien ontstaan op hun gezichten wanneer ze ontdekken wat er in, onder, op en om zo'n grote Beukeboom allemaal gebeurt. Je zal toch maar Schoolwandelgids zijn... Ik voelde me in elk geval weer een grote bofkont!

Denk je na het lezen van dit verslag, dat lijkt mij ook wel wat, zo met een klein groepje schoolkinderen op ontdekking gaan. We kunnen altijd nog meer schoolwandelgidsen gebruiken. Loop eens een keer gezellig mee en ontdek of dit misschien wel iets is wat bij jou past. Voor meer informatie kun je altijd een mailtje sturen naar Barbera:

b.lagraauw@wageler.nl

Zij maakt ook de roosters voor de scholen en de gidsen en kan je precies vertellen wanneer er weer een nieuwe serie schoolwandelingen aankomt.

Celia Horst

Veel plezier van de vlier (*Sambucus nigra*)

De vlier is een struik van 3 tot 10 meter hoog. Een struik die het jaar rond interessant is voor de wildplukkers onder ons. De bloesem in de lente waar je limonade van kunt maken of vlierbloesempannenkoekjes. De rijpe bessen in de herfst, die na koken verwerkt kunnen worden tot sap, wijn of jam. En in de winter de Judasoortjes die graag op het hout van de vlier groeien. Een eetbare paddenstoel die het juist goed doet bij lagere temperaturen. Op internet zijn ook recepten te vinden waarin de jonge scheuten en bloemknoppen van de vlier worden gebruikt. Kort koken is, net als bij het verwerken van de bessen, verstandig. Ben je niet zo van het wildplukken, dan kun je natuurlijk van de takken fluitjes, rietjes of kralen maken. Het rietje is denk ik een van mijn favorieten. Ooit was ik eens bij een workshop waar we met deze zelfgemaakte rietjes thee van zelfgeplukte kruiden uit houten kommetjes dronken. En dat dan bij een kampvuurtje waarboven de ketel met thee hangt... Veel spannender kun je het volgens mij voor kinderen niet maken toch?

Celia Horst

Plantjes benoemen bij de IVN kraam, een leuke uitdaging voor het publiek.

Groot Brunink, speuren in de herfst

Na al die maanden van beperkingen is het eindelijk weer zo ver: we mogen weer schoolwandelingen houden! Om te beginnen op 't Groot Brunink, met groepen 7 en 8.

Wat was dat heerlijk om weer met de leerlingen te kunnen wandelen! Misschien hebben de kinderen deze extraatjes ook wel gemist: ze vonden het allemaal leuk en deden lekker enthousiast mee.

Het bijzonderste vond ik wel de groep van Het Zeggelt op woensdag 15 oktober. Het regende een beetje toen ik van huis ging en de voorspelling was niet best, toch ging het door. Wij, de gidsen, spraken met de leraar af de wandeling een halfuurtje korter te maken, zodat de kinderen niet al te nat en koud zouden worden. Op de plakkaarten, die niet werken als alles nat is, en het grondboren na hebben we in de regen alles gezien en alles besproken wat we anders ook doen. De regen werd in de loop van de morgen erger, maar ik heb daar de hele wandeling geen woord over gehoord. Al de bruine kikkers die door het doorweekte bos sprongen waren een reuze attractie voor mijn jongensgroepje. Ze wezen me op spinnetjes, wantsen, duizendpoten, naaktslakken en nog veel meer. Toen ik aan het eind vroeg of ze erg nat waren kreeg ik natte truien onder leuke jassen te zien, maar ze hadden een leuke morgen gehad! Gelukkig konden ze met de auto weer naar school, lekker warm en droog. Niet op de fiets, zoals eerder het plan was.

Het was trouwens wel even wennen in het najaar op 't Groot Brunink in plaats van in de lente. Geen voorjaarsbloemetjes, weinig zingende vogels, geen water in de beek. Ook is er veel veranderd de afgelopen jaren. Bij de grote dikke beuk waarachter we vroeger de grondboor legden mochten we de laatste keren al niet meer komen omdat er jong bos was ingeplant van lindebomen, dat nieuwe bosje is nu nog wat

uitgebreid omdat het fijnsparrenbos er achter begon af te sterven door de droogte van de afgelopen jaren en de letterzetterts die de naaldbomen dan te grazen nemen. Ook het andere, wat jongere naaldbosje waar ik in het voorjaar altijd met de kinderen naar de uitlopende varens keek en waar we altijd door de eekhoortjes afgevreten sparrenappels vonden, moest gekapt worden. Er staan nu gemengde jonge loofboompjes. Het meest wennen is toch dat de grote hoge beuk weg is langs de onverharde weg voorbij de boerderij. We hebben zoveel jaar de dikte door de kinderen laten meten en de leeftijd geschat en gezegd dat zijn conditie niet te best was en nu is hij weg. Zelfs de plek waar hij stond is amper meer te vinden omdat de stronk weggefreest is. Gelukkig zijn er nog genoeg mooie dikke bomen om op te meten en ook voor groep 8 blijkt dat een prima opdracht te zijn.

Je kunt het haast een geluk bij een ongeluk noemen dat we nu we niet naar het Amsveen konden wegens de werkzaamheden daar naar het Groot Brunink konden uitwijken. Omdat we door corona twee lentes niet konden wandelen hebben alle groepen die nu komen deze wandeling gemist en zou geen kind het dubbel doen. Het programma was probleemloos voor deze wat oudere kinderen aan te passen en ook in het najaar ging het prima. Het Groot Brunink is in alle jaargetijden prachtig.

Wel heel jammer is dat het zo moeilijk is om voldoende gidsen voor schoolwandelingen te vinden. Barbera heeft veel minder scholen in kunnen roosteren dan we gewend waren. Een groot aantal gidsen moest de laatste jaren door leeftijd en gezondheidsredenen afhaken. Sommige anderen waren met vakantie en misschien zijn er ook die nog huiverig zijn om mee te lopen omdat het toch een extra besmettingsrisico geeft.

Ik zou alle leden willen zeggen: kom als het even kan helpen met de schoolwandelingen en neem iedereen die je kent die het ook zou kunnen mee! Het is zó nuttig en vooral: het is zó leuk!

Hanneke van Dorp

Spinnentelling

De kruisspin is de grote winnaar van de Spinnentelling 2021 die op 11 en 12 september jl. plaatsvond. De grote trilspin en de gewone huisspin volgen daarna.

Er zijn gemiddeld per tuin meer kruisspinnen geteld dan in de afgelopen droge zomers. Dat concludeert het EIS Kenniscentrum Insecten na de telling. De kruisspin staat meestal bovenaan de lijst van meest getelde spinnen. Maar in 2020 waren er opvallend minder te vinden. De verklaring zou volgens de deskundigen kunnen liggen in de drie hete, droge zomers daarvoor. Dit jaar was de zomer natter.

Cocon van de Wespenspin, ergens langs een sloot - Celia Horst

“ Hoe zou je stem zijn,
en welk lied zou je zingen,
spin, in de herfstwind?

Matsuo Basho
Haiku, 17de eeuw

”

De Kruisspin

De Kruisspin (*Araneus diadematus*), we kennen hem allemaal! Maar wist je het volgende ook al?

Een Kruisspin wordt gemiddeld twee jaar oud. Vóór de winter, in de herfst, worden de eitjes zorgvuldig in een gesponnen cocon afgezet die de eerste tijd door moeder spin wordt bewaakt. Pas in het voorjaar zullen deze eitjes uitkomen. De eerste dagen voeden de kleine spinnetjes zich nog met de restanten van het ei waarin ze zaten. Na 7 tot 10 dagen klimmen ze zo hoog mogelijk in een plant en laten ze uit hun achterlijf een lange draad de lucht in zweven. Deze draad wordt door de wind opgepakt en neemt de jonge spin mee de lucht in. Zo verspreiden de kleine spinnetjes zich, terwijl ze niet kunnen vliegen, door de lucht en kunnen honderden meters verder terechtkomen. De jonge spinnen maken een web dat al direct lijkt op dat van volwassen exemplaren, al het is het nog veel kleiner. En zo'n prachtig web, daar heeft een kruisspin maar 20 minuten tijd voor nodig om dat te weven. Dat is maar goed ook; wind, regen, mens en dier willen het nog wel eens beschadigen of vernietigen. En geen web, betekend voor de Kruisspin: geen eten kunnen vangen. Die kleine spinnetjes bouwen natuurlijk nog niet zo'n groot web als hun volwassen familieleden. Het web van een volwassen vrouwtjes kruisspin kan een doorsnede van zo'n 60 centimeter hebben.

Celia Horst

Kruisspin - Costijn Horst

Jaarvergadering 2021 uitgesteld

De Algemene Ledenvergadering van IVN Enschede is tot nader order uitgesteld. Informatie voor leden volgt te zijner tijd per email.

Excursies

Vanwege de beperkte deelnamemogelijkheden is vooraf aangegeven noodzakelijk via onze IVN website! Onder het kopje "activiteiten" vind je hierover alle informatie.

Dinsdag 12 oktober

Houwbeekwandeling

Door het buitengebied van Enschede-Zuid. We volgen de loop van de Houwbeek en komen allerlei natuurverschijnselen tegen. Een bijna volwassen familie eend misschien? Of de eerste paddenstoelen? Paddenstoelen groeien overal! Ook vlakbij de grote stad. Neem een spiegelglas mee om de paddenstoelen onder hun hoed te bekijken. Op het landgoed De Helmer liggen ook nog de funderingen van een lanceerinstallatie uit de Tweede Wereldoorlog. We gaan er naar op zoek.

Vrijdag 29 oktober

Paddenstoelen zoeken in het Haagse Bos

Na de natte zomer van dit jaar is de kans op het vinden van veel paddenstoelen groot. Ze willen graag groeien als het vochtig genoeg is. De IVN-gidsen leggen uit wat een paddenstoel eigenlijk is, hoe die groeit, waarom er zoveel verschillende zijn, wat de functie van paddenstoelen is en nog veel meer. Je weet nooit van tevoren hoeveel paddenstoelen er te vinden zijn. We laten ons verrassen door 'vrienden, vijanden en vuilnismannen'! Neem een spiegelglas en vergrootglas mee om de paddenstoelen onder hun hoed te bekijken.

Dinsdag 7 december

Met IVN Enschede op pad voor een pittige winterse wandeling aan de noordkant van Enschede.

We gaan ongeveer 12 km lopen aan de rand van de stad en komen door verschillende parken, langs de Roombeek en door stadsgroen. De natuur is in rust, maar er zijn wellicht winterse bloeiers en paddenstoelen te vinden. Ook zullen we majestueuze bomen langs ons pad treffen.

Er zijn verschillende groepjes met vertrektijden tussen 10.15 en 11.00 uur. De wandeling is 12 km en duurt ca. 4,5 uur inclusief pauze.

Wandelen met de bewoners van Erve Leppink

Na een mooie zomer wandelen willen we proberen, ook al wordt het weer wat minder, toch door te gaan met deze activiteit omdat de bewoners (en wij) er zo van genieten. Wanneer?

Woensdag 6 oktober 13.30 - ca. 15.00 uur

Maandag 18 oktober 10.30 - ca. 12.00 uur

Dinsdag 2 november 10.30 - ca. 12.00 uur

Woensdag 17 november 13.30 - ca. 15.00 uur

Maandag 29 november 10.30 - ca. 12.00 uur

Dinsdag 14 december 10.30 - ca. 12.00 uur

Meer gidsen en begeleiders zijn altijd welkom. Lijkt het je wat om mee te wandelen? Meldt je dan aan bij: Karin Ferwerda - Secretariaat Groen Verbindt Enschede Zuid Tel. 06-40554084

Nacht van de Nacht

Stil en donker wandeling Hof Espelo op 30 oktober. De wandeling wordt georganiseerd door Landschap Overijssel in samenwerking met IVN Enschede.

Het is echt de bedoeling dat iedereen stil is tijdens het wandelen, niet praat en de zaklamp uit laat. Mensen moeten zich niet voorstellen dat ze veel nachtdieren gaan laten zien of horen, hoewel er wel aandacht besteed wordt aan wat er toevallig op het pad komt.

Voor meer informatie verwijzen we door naar de website van Landschap Overijssel.

Aquarel van Rita Nijenboer

Zomerpuzzel van Nico; de oplossing

Van WANDELEN naar AAMSVEEN in tien stappen, het was nog een hele puzzel! Voor hen die niet tot een oplossing konden komen, of hem willen controleren, geeft Nico hierbij de uitkomst:

Alwetend, Wetlands, Stralend, Planters, Stapelen, Ledenpas, Naspelen, Mensapen, Anamnese.
De toegevoegde letters zijn: TSRPEDNMAV, dat levert VAMPS en TREND op.

Van de redactie

De herfst is weer begonnen. Wat mij betreft de mooiste tijd van het jaar!

Iedere morgen weer kijk ik met mijn kop thee hoe de wereld om mij heen langzaam ontwaakt en het licht steeds scherper wordt. Ik geniet van de dauw in de vroege ochtend, die de meest gewone dingen laat schitteren in het vroege zonlicht.

'sMorgens is het nog heerlijk fris, het perfecte moment voor een stevige wandeling met of zonder hond en rond het middaguur is het nog heerlijk warm op zonnige dagen. De laatste vruchten van de fruitbomen zijn inmiddels geoogst en de hazelaar, kastanje, en andere notenbomen laten hun vruchten vallen. Eekhoorntjes rennen af en aan om hun wintervoorraad aan te leggen. Paddestoelen laten zich weer zien. Spinnenwebben hangen in het gras, of als je pech hebt in je gezicht wanneer je naar buiten gaat en even niet oplet. De zwaluwen zijn al een poosje vertrokken en ook andere trekvogels groeperen zich om op reis te gaan. Nog even en de bomen tooien zich weer in de mooiste kleuren en versieren de grond met een kleurentapijt. En dan die geur! Ja, ik hou van de herfst!

In deze Gidsengids is de herfst ook al wat begonnen zijn schatten te tonen. Paddestoelen, spinnen, ze zijn terug te vinden in deze Gids. Maar ook gelukkig weer verslagen van excursies en schoolwandelingen! Wat fijn dat die activiteiten weer mogelijk zijn! Wat hebben we dat gemist.

Over missen gesproken... Deze redactie gaat na dit nummer nog één laatste nummer maken: de Wintergids. Er is nog geen nieuwe redactie gevonden die straks het stokje over zal nemen wanneer Tineke en ik er per januari 2022 definitief mee stoppen. Wat zou het jammer zijn wanneer nummer 259 ook het laatste nummer van het bestaan van de Gidsengids van IVN Enschede zou zijn...

Celia Horst

Copy voor de volgende Gidsengids mag worden ingestuurd vóór 19 november.

Paddenstoelen, laat ze staan!

Want voor je het weet heb je de verkeerde paddenstoel te pakken, misschien wel een giftige en wordt je wildpluk--avontuur iets eenmaligs. Om dat te voorkomen hebben we een veel beter idee:

Stel je eens voor... Je hebt een kartonnen doos met kofiedik waar entstof in geplaatst is en als je de gebruiksaanwijzing goed volgt zullen er echte oesterzwammen uitgroeien. Hoe gaaf is dat! In de webwinkel van IVN zijn verschillende kweeksets verkrijgbaar om zo je eigen eetbare paddestoelen te laten groeien. Een leuk cadeau om dit najaar te geven of te krijgen!

INDIEN ONBESTELBAAR: REDACTIE GIDSENGIDS
BURGEMEESTER STROINKSTRAAT 375
7547 RH ENSCHEDE

Vliegenzwam

Platte tonderzwam

Kleverig koraalzwammetje

Sombere honingzwam

Sombere honingzwam - foto's Roy Egberink